

OOS GEBROOK

Heemkondevereniging Hoensbroek

JAARGANG 8 - NUMMER 1 - APRIL 2015

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkundevereniging Hoensbroek.
Jaargang 8 nummer 1 – april 2015

REDACTIE:

Jan Bus
Hein Giesen
Sjaak Giezenaar
Bernard Grothues

Jo Hermanns
Wim Kortekaas
Math Mertens
Peter Sikora

AFBEELDINGEN:

M. Mertens
P. Sikora
W. Moorer

J. Hermanns
S. Giezenaar
H. Ruijters
N. Jesse (cover)

LAY-OUT

Cover: Cuijpers Design

Jo Hermanns

ACQUISITIE EN ADVERTENTIES:

Jan Bus

Hein Giesen

SECRETARIAAT:

Klinkertstraat 19,
6433 PA Hoensbroek, tel: 045-5217721
E-mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl

VERENIGINGSLOKAAL:

Schuinstraat 2a 6432CM Hoensbroek

BANK:

NL43INGB0003280562 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek

WEBSITE:

www.heemkundehoensbroek.nl

Losse nummers € 2.95

Inhoud

JAAROVERZICHT 2014	3
MAX VERBOEKET EMAILLEUR, BEROEMD GLASONTWERPER EN OUD BREUKER JÓNG.....	7
EEN KRONIEK OVER MIJN LEVEN IN MARIARADE.....	11
CONTRIBUTIE 2015.....	18
SJPRAEKWUUËRD.....	19
BOERENBOND ST. ISIDORUS HOENSBROEK.....	23
OP ZOEK NAAR NIEUWE RIDDERS IN HOENSBROEK.....	28
VAN LEESJONGEN TOT OVS'ER	32
DE MONTFORTANEN EN NIEUW LOTBROEK (1).....	38
JAARVERGADERING 25 MAART 2015	42
BEGUNSTIGERS OOS GEBROOK	43

VAN OERS ASSURANTIËN
Kouvenderstraat 238
6431HK Hoensbroek
☎: 045- 5212856

GROND EN GOED MAKELAARDIJ IN AGRARISCH VASTGOED
Nieuwstraat 154
6431 KX Hoensbroek
☎: 045- 5213468

JAAROVERZICHT 2014

Op 1 jan. 2015 telde de vereniging 232 leden. Er kwamen 15 nieuwe leden bij en 14 leden ontvielen ons.

De nieuwe leden in 2014

Möllenbeck K.	Hoensbroek	Ghijsen H.	Hoensbroek
Walkowiak F.	Hoensbroek	Wijshof L.	Hoensbroek
Gerits J.	Hoensbroek	Berg van de A.	Hoensbroek
Gerits M.	Hoensbroek	Daemen H.	Hoensbroek
Berg van de Al	Hoensbroek	Wanders R.	Hoensbroek
Joosten P.	Hoensbroek	Roeleven G.	Hoensbroek
Daemen M.	Hoensbroek	Verstraeten A.	Hoensbroek
Jennes F.	Schinveld		

Nieuwjaarsbijeenkomst

Op woensdag 8 januari hielden we voor de eerste keer een Nieuwjaarsbijeenkomst in ons verenigingslokaal aan de Schuinstraat, waarop we veel leden mochten begroeten. Een aardige start vonden wij zelf en dus hebben wij dit ook in 2015 weer op touw gezet (met stijgende tendens!)

Boekpresentatie

Op zaterdag 8 maart vond in ons verenigingslokaal de boekpresentatie plaats van het nieuwe boek van ons lid Hein Bisschops: 'Bokkenrijders in de criminele rolle van het Marquisaet Hoensbroeck'.

Jaarvergadering

Op woensdag 11 maart een druk bezochte jaarvergadering in Partycentrum Amicitia met aansluitend de fotolezing 'Rondom het Kruuts', over de vele veranderingen, die ons centrum in de voorbije eeuw heeft ondergaan. Eind maart de uitgave van ons cluborgaan: Oos Gebrook, jaarg. 7 nr. 1.

Lezing ‘Rondom het Kruuts’

Op woensdag 16 april werd de fotolezing ‘Rondom het Kruuts’ herhaald in ons verenigingslokaal.

Het Thermenmuseum

Zaterdagmiddag 3 mei kregen we met bijna 30 personen een rondleiding door het Thermenmuseum in Heerlen. Conservator dr. Karen Jeneson wist boeiend te vertellen en ging zo in haar verhaal op, dat het bezoek tot na sluitingstijd uitliep.

In juni volgde de uitgave van ons blad: Oos Gebrook, jaargang 7 nr. 2

Bestuursdag 2014

Zondag 13 juli het jaarlijkse uitstapje. Deze keer naar het Hürtgenwald in de Eifel, waar een van de bloedrigste veldslagen van de Tweede Wereldoorlog plaats vond.

Barbecue

De barbecuemiddag op zondag 3 augustus mocht zich dit jaar verheugen op een grote deelname. Het was een mooie dag, die echter abrupt eindigde door de zwaarste hoosbui, die we in 2014 over ons heen kregen. Gelukkig waren wij toen al klaar met bakken, zodat alleen de nazit letterlijk in het water viel.

Derde uitgave in de reeks Hoensbroekse Monografieën

Tijdens de Kunstmarkt in Hartje Hoensbroek vond op zondag 7 september de boekpresentatie plaats van een nieuwe uitgave in onze reeks Hoensbroekse Monografieën, getiteld ‘De Kouvender, van ‘t Kruis tot de Emma’ samengesteld en geschreven door het schrijversduo Hein Giesen en Hein Bisschops.

Wethouder Martin de Beer mocht van onze voorzitter het eerste exemplaar in ontvangst nemen op een druk bezochte kunstmarkt.

Fototentoonstelling ‘Interneringskampen in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog’.

Tijdens het Open Monumentenweekend op 13 en 14 september vond in de kelders van kasteel Hoensbroek een uitgebreide fototentoonstelling over de Eerste Wereldoorlog plaats. Ons bestuurslid Han Ruyters toonde de mooiste foto's uit zijn omvangrijke collectie oude ansichtkaarten over dit onderbelichte thema uit die moeilijke ja-

ren.

Op donderdag en vrijdag bezochten leerlingen van diverse basisscholen op onze uitnodiging deze leerzame fototentoonstelling en konden en passant het kasteel ontdekken.

Lezing over de Hoofdstraat

Op woensdag 19 november presenteerden wij in ons verenigingslokaal een goed bezochte fotolezing over de Hoofdstraat.

In december verscheen de laatste uitgave van 2014 van Oos Gebrook, jaargang 7 nummer 3.

SCHOENSERVICE & LEDERWAREN LUCHIES

Hoofdstraat 16

6431LC Hoensbroek

☎: 045-5221703

F. NIJSTEN SLIJTERIJ WIJNHANDEL

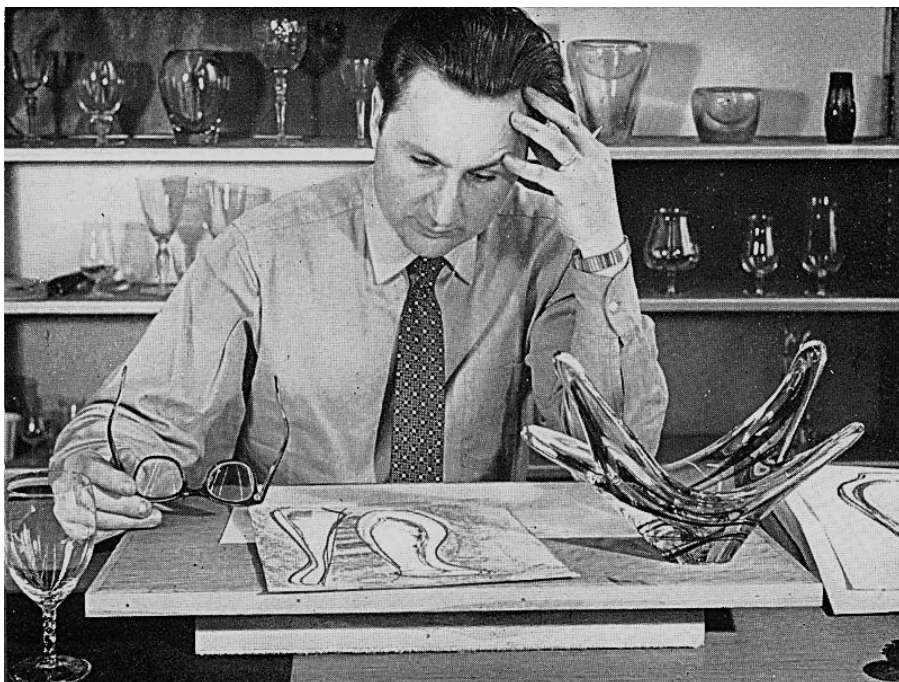
Kouvenderstraat 158

6431 HH Hoensbroek

☎: 045-5223466

MAX VERBOEKET EMAILLEUR, BEROEMD GLASONTWERPER EN OUD BREUKER JÓNG

Door Bernard Grothues

Eind januari verscheen als algemene kennisgeving in Het Limburgs Dagblad de mededeling, dat Max Verboeket, oud-Hoensbroekenaar en vermaard ontwerper van de Kristalunie, op 23 januari 2015 op 92-jarige leeftijd te Maastricht was overleden. De crematie had in besloten kring plaatsgevonden. Het bericht kwam als een volkomen verrassing. Max vertrok op jonge leeftijd naar Maastricht om te studeren, waar hij zich na zijn studie ook vestigde. Wij Hoensbroekenaars beschouwen hem toch nog altijd als een echte Breuker Jóng.

VERBOEKET - HYPOTHEKEN & VERZEKERINGEN

Nieuwstraat 6A
6431 KT Hoensbroek
Tel.: 045- 5281760

Maximiliaan Leo Hubert Maria Verboeket werd op 8 juli 1922 in Hoensbroek geboren. Na zijn schooljeugd verliet hij zijn geboortedorp en meldde zich aan bij de Middelbare Kunstnijverheidsschool in Maastricht om de techniek van fresco en gebrandschilderd glas te bestuderen en deze studie later te vervolgen met vrij tekenen en schilderen aan de Jan van Eyck Academie. Daarna maakte hij studiereizen naar Rome en Parijs. Dan komt in de periode van 1954 tot 1972 zijn aanstelling als chef-ontwerper in vaste dienst bij de Maastrichtse glasfabriek N.V. Kristalunie, waar hij de opvolger werd van W.J. Rozendaal. Het eerste wat hij hier deed was het vereenvoudigen van de glascollectie middels het verwijderen en vervangen van oudere stijlen door eenvoudigere vormen. In samenwerking met andere deskundige glasblazers van de Kristalunie creëerde hij een reeks van vrije-vormtechnieken, geïnspireerd door de nieuwste stijlen van Murano. Na zijn benoeming in 1969 tot docent bij de faculteit toegepaste kunsten aan de Stadsacademie van Maastricht gaf hij zijn baan op bij de Kristalunie.

GLASSERVIES 'CARNAVAL'

Verboeket heeft een aantal verschillende glasserviezen ontworpen. Het glasservies 'Carnaval', dat in 1956 door Verboeket werd geïntroduceerd, was het meest succesvol. Dit was een servies, waarvan alleen de

kelken gekleurd zijn. Max Verboeket heeft het servies als het ware gecomponeerd uit verschillende, nog door Rozendaal ontworpen, modellen en het een bont kleurenscale gegeven. Juist door die kleurstelling vormde het servies een geheel. De vormgeving is zeer divers. Het was een enorm groot servies, met uiteindelijk 22 verschillende modellen. Elk model werd per 6 stuks in 6 verschillende kleuren geleverd. Deze 6 kleuren zorgden voor eenheid en tegelijkertijd voor een waar 'Carnaval' op tafel.

VAZEN EN SCHALEN

Zijn ontwerpen voor vazen en schalen werden steeds grilliger van vorm en kleur. De grilligheid bereikte zijn top in de serie 'Kristalunie-Ken'. Dat waren eenmalig uitgevoerde objecten in individuele en expressieve vormen en kleuren, die als draden in het glas zijn opgenomen. Met deze vazen deed Verboeket nadrukkelijk afstand van de functionele vormgeving bij het maken van sierglas. De overdreven verheerlijking van de puriteinse kristalobjecten noemde hij 'Die Schwedische Krankheit', naar de dominerende rol van de

Zweedse glasindustrie zoals Orrefors en Kosta Boda. Zijn ontwerpen zijn grote series organische vormen, ontstaan vanuit een aantal hoekige grondvormen die worden vervormd, uitgedreven en uitgeslingerd, die meer verwantschap vertonen met de Zuidelijke glassierkunst uit Italië en Frankrijk.

HARREMAN VERHUIZINGEN

De Koumen 28

6433 KD Hoensbroek

☎ : 045-5233333 - www.harreman.nl

GOUDEN MEDAILLE VOOR COLLECTIE 'BOUQUET'

In 1958 kreeg Max op Expo '58 in Brussel de 'Signe d'Or Industriel', de gouden medaille voor zijn collectie 'Bouquet'.

In de jaren '60 ontstond de serie 'Antiqua'. Dat waren vazen en kannen waarvoor Verboeket geïnspireerd was door Romeins glaswerk en laatmiddeleeuws glas uit het Rijnland. Dit zijn z'n meest herkenbare handgemaakte vazen.

Elk model is uniek. Na 1960 komt er een crisis in de Nederlandse glasindustrie. Tegen de goedkopere buitenlandse concurrenten, die machinaal de productie (drinkglazen) overnamen was niet meer op te boksen. Kristalunie werd overgenomen door Royal Leerdam. De glascatalogus werd gesloten en Verboeket werd aangenomen als docent aan de Stadsacademie voor Toegepaste Kunsten in Maastricht. Begin jaren '80 werden hier plannen ontwikkeld om een glasafdeling op te richten, die echter om uiteenlopende redenen niet van de grond is gekomen.

De laatste jaren is weinig meer vernomen van Max Verboeket.

Max is na zijn pensionering bijna 25 jaar dé man geweest van de schooltuin van de OBS-Binnenstad (v/h de St. Josephschool in Maastricht).

LITERATUUR:

A.M. Willems (red.). *Glaskunst uit Maastricht 1954-1972*;

De ontwerpen van Max Verboeket voor de Kristalunie Maastricht, 1994.

Van der Kley-Blekxtoon. *Kristalunie Maastricht. Lochem, Antiek Lochem bv, 2003.*
Pag. 151-186, M.L.H.M. Verboeket (geb. 1922).

PETER WIND - PAPIER/KANTOORVAKHANDEL

Akerstraat Noord 288

6431 HW Hoensbroek

☎: 045 - 523 07 48

EEN KRONIEK OVER MIJN LEVEN IN MARIARADE

Door Peter Sikora

Een persoonlijk verhaal van Peter Sikora met een knipoog naar het 100-jarig bestaan van de wijk Mariarade in 2015

In de '20-er jaren van de vorige eeuw streek mijn opa Peter Sikora met zijn echtgenote Aloisia Bartussek en hun vijf kinderen neer op Wilhelminaplein 27 in Kouvenrade (Kloosterkolonie). Het Wilhelminaplein werd later hernoemd tot Emmaplein en de naam Mariarade kreeg de wijk eerst in 1934. Dit nadat in 1929 een Lourdesgrot was gebouwd in het park naast de kerk en deze plek in Mariarade zich ontwikkelde tot een waar bedevaartsoord.

Peter, geboren in het dorpje Swiba in Silezië, het huidige Polen, was mijnwerker en de in 1911 in gebruik genomen staatsmijn Emma leverde werk en wat heel belangrijk was huisvesting voor haar arbeiders. Deze wijk bestaande uit 68 huurwoningen was enkele jaren eerder gebouwd door de in 1912 opgerichte Woningvereniging Hoensbroek en in 1915 ontvingen de eerste bewoners de sleutel. Vóór die tijd was Mariarade akkerland en lag bij de gehuchten Hommert en Amstenrade

Emmaplein nog met boog

Hun vijfde kind was in 1916 in Bottrop (Dld) geboren, een jongen die ook Peter heette, mijn vader dus. Na hem zouden nog 7 kinderen in de woning aan het Emmaplein geboren worden en opgroeien.

In Kouvenrade was geen school, dus dagelijks werd de gang gemaakt naar de St. Lucasschool naast het gemeentehuis in Hoensbroek.

Net als zijn vader en oudere broers ging hij naar de Staatsmijn Emma en hij startte zijn mijnwerkerscarrière op 15-jarige leeftijd als leesjongen. Behalve sport bestond er nauwelijks vertier, er was enkel een bibliotheek van de Derde Orde. In Mariarade was in de '30-er jaren geen voetbalclub dus ging hij voetballen bij VV Hoensbroek aan de Grubbelaan. Uit verhalen herinner ik mij dat hij op 17-jarige leeftijd al uitkwam voor het eerste elftal samen met nog twee broers. Mijn vader heeft lang gevoetbald.

Als peuter, we schrijven denk ik 1951, heb ik nog samen met mijn moeder langs de lijn gestaan. Ik rukte me los en roepend "papa, papa" ben ik het veld opgerend. Mijn moeder vond het toen welletjes en mijn vader beëindigde zijn voetbalcarrière.

*2-3 jaar oud
met vader*

Tot 1947 woonde mijn vader aan het Emmaplein. Hij had in 1946 mijn moeder leren kennen en ze trouwden in het jaar daarop. Er was na de oorlog een groot tekort aan woningen en voor jonge gezinnen werd in Hoensbroek woonruimte gevorderd bij mensen die een (voor zichzelf te) groot huis hadden. Zo kwamen mijn ouders te wonen in de toenmalige Premiestraat, tegenwoordig bekend als de Christiaan Quixstraat.

En daar zag ik het levenslicht in 1949.

CONSTRUCTIEBEDRIJF WIEL PETERS

Economiestraat 47 A

6433KC Hoensbroek

☎: 045- 521 10 57

Vanaf 1949 werd in Mariarade nieuwbouw gepleegd. In 1950 werd de Bergstraat opgeleverd en in 1951 het Wolfshoofdplein waar op huisnummer 32 mijn ouders een woning kregen toegewezen, later werd dit omgenummerd naar 36. Dus pap woonde weer in Mariarade en zong op zondagmorgen in het kerkkoor St. Jozef in de H. Hartkerk aan het Emmaplein. Ik herinner mij dat ik als 5-jarige mee mocht of misschien wel mee moest en dan op het oksaal zat met achter me de orgelpijpen. Ik keek naar de zangers die onder leiding van hun dirigent Peep Stalmeier de H. Mis opluisterden.

In 1950 werd de kleuterschool in Mariarade geopend die geleid werd door de zusters van O.L. Vrouw en het was logisch dat ik daar op 4-jarige leeftijd (weliswaar de eerste dag huilend) naar toe ging.

Vanaf het Wolfshoofdplein liep je achterom door de tuin, dan over het zwarte aspaadje achterlangs de woningen van het Emmaplein, de Emmastraat oversteken en de school was bereikt.

Van veel vriendjes was vader mijnwerker. Ik herinner me eigenlijk geen buitenlandse klasgenootjes, wel waren er kinderen met Poolse achternamen waaronder ikzelf. In onze straat woonden wel mijnwerkers met hun gezinnen die elders uit Nederland afkomstig waren. Onze burens Fröhlich bijvoorbeeld waren rasechte Utrechtenaren; “wa jochie”.

Er was in Mariarade in 1955, toen ik 6 jaar werd, nog geen lagere school. De kinderen uit onze wijk gingen nog steeds te voet naar de eerder genoemde St. Lucasschool in Hoensbroek. Voor de zesjarigen werd deze voettocht niet veilig geacht, denk ik en zo kwam het dat ik de eerste klas lagere school (tegenwoordig groep 3) volgde in de zaal van het toenmalige rectoraatshuis aan het Emmaplein. Je kreeg les en achter de schuifdeuren werd het café gestofzuigd door Jan of Riet Hijgenaar, die toen de uitbaters waren. Ik heb ook les gehad tussen de, weliswaar lege, hoog

opgestapelde duivenkorven. Carnaval betekende ook extra vrijaf. Vrij van school met carnaval was toen niet gebruikelijk.

Het volgende schooljaar moest ik toch te voet naar de St. Lucasschool in Hoensbroek. Gelukkig werd in Mariarade de St. Franciscusschool voor jongens gebouwd en in oktober 1957 geopend. Daar deze was gebouwd aan de Voltalaan met een ingang via een trap naar de Amstenerweg was voor mij de weg naar school niet meer dan het Wolfshoofdplein aflopen.

De huizen aan het Wolfshoofdplein hadden net als aan het Emmaplein en Emmastraat achterom een moestuin. Ik weet nog dat in de '50-er jaren opa Muijs, de vader van mijn moeder, vanuit Heerlerheide waar hij een boerderij had met paard en kar een lading koemest bracht om onze tuin te bemesten. Veel bewoners van het Emmaplein, waaronder mijn andere opa konden deze ook goed gebruiken.

Ons huis had net als de andere woningen een schuurtje met een schoorsteen. In veel mijnwerkersgezinnen werd op zondagavond de kachel in het schuurtje gestookt en werd in een grote ketel de was gekookt, met als laatste de "koelpungel".

In die tijd waren geen supermarkten, groenteboer Welters, melkboer Crijns en bakker Coumans kwamen aan de deur.

Vader en moeder voor hun huis met de groenteboer

VERSMARKT BEMELMANS
Hoofdstraat 30
6431 LC Hoensbroek
☎: 045- 5228573

Mijn ouders waren klant bij bakker Coumans aan de Kouvenderstraat vanuit hun tijd in de Premiestraat en dat bleef zo. Vlees werd gekocht bij Stien en Jeu Baeten aan de Amstenraderweg. De winteraardappelen werden in de kelder bewaard door ze met een wit poeder te bestrooien. De eierkolen en de antracietkolen werden door L 'Ortije in het kolenhok in de tuin gedeponereerd. Gestookt werd immers met kolenkachels. In bad gaan op zaterdag betekende in de keuken in de "buut", dichtbij de warme kachel.

Mijn eerste H. Communie in 1956 was een groot feest. De hele familie was uitgenodigd. Koffie, drank, broodjes, vlaai en natuurlijk "kouw sjottel". Op de schoorsteenmantel stond een sigarenkistje waarin alle geld dat ik kreeg werd verzameld. Nauwelijks een uur na de H. Mis was echter mijn witte matrozenblouse al zo vuil dat die gewassen moest worden. Toen ik naar het lof ging om 15.00 uur en de groepsfoto werd gemaakt voor de grot was de blouse weer droog.

Communicanten 1956

De communicanten werden ook thuis bezocht en gefeliciteerd door de paters. Ik zie nog voor me dat pater Felix Berbers de sigaren die hij kreeg in de capuchon van zijn habijt opborg.

Stil zijn thuis tussen de middag was het parool. “Pap slaapt”, mijn vader werkte veel in nachtdienst op de Emma.

Voor de jeugd werd op zondagmiddag bij gelegenheden als het feest van St. Barbara een film vertoond met als operateur rector Rombouts.

In 1958 waren mijn opa en oma 50 jaar getrouwd, ook dit werd groots gevierd. Tot hun dood zijn oma en opa Sikora op het Emmaplein nummer 26 blijven wonen.

Groepsfoto bij het 50-jarig huwelijk familie Sikora

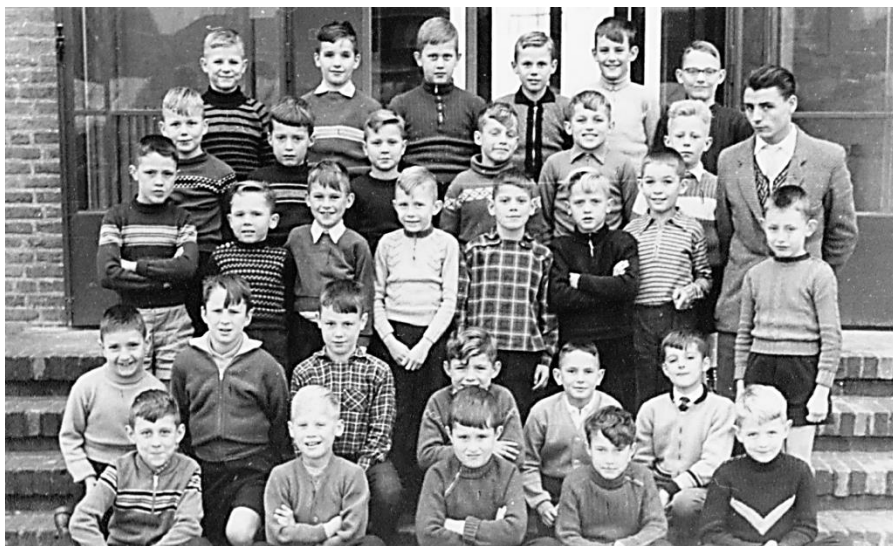
Langzamerhand kwamen steeds meer antennes de daken sieren, de TV deed ook in ons gezin zijn intrede.

In 1959 na flinke sneeuwval was het mogelijk om op het steile gedeelte van het Wolfshoofdplein een glijbaan van wel 50 meter te maken.

Auto's stonden toen nog niet in de weg. Spelen op het gras van het plantsoen op het plein was verboden maar als er sneeuw lag bouwden we daarop toch sneeuwforten en werden sneeuwbalgevechten gehouden.

Herinneringen aan de lagere school, anders dan hierboven genoemd zijn kaartspelen; troeven of kwajongen in de pauze.

4e klas lagere school met meester Roelofs

In de vierde klas gingen we met de favoriete meester Roelofs per bus op schoolreisje naar Valkenburg, naar de grotten en zwemmen in het openluchtbad. In de combinatieklas 5/6 en 6^e klas werd gymles of eigenlijk niet-gymles gegeven. Het hoofd der school Jacobs die niet graag gymles gaf stuurde ons dan naar buiten met de boodschap: “ga maar trefballen, als ik wat hoor moeten jullie naar binnen en sommen maken”. Nou, er is wat getrefbald die jaren.

In de 5^e en 6^e klas was ik ook verkeersbrigadier, een lange witte plastic jas, een soort zuidwester op het hoofd en uiteraard het spiegelei. Daarmee de leerlingen de Amstenraderweg veilig overzetten. Als beloning herinner ik mij een dagtrip naar Monschau georganiseerd door de gemeentepolitie.

In 1960 ontdekte ik de verkennerij in Mariarade. Mijn buurjongens Leo en John Fröhlich waren bij St. Christoffel geweest. Van een van hen kon ik, zoals destijds gebruikelijk was, het uniform overnemen.

Een prachtige tijd heb ik beleefd in het gebouw in de speeltuin totdat dit afbrandde in 1965.

De speeltuin lag op nagenoeg dezelfde plek als nu, maar de ingang lag aan de Weijenbergstraat die toen in feite de buitenring van Mariarade was. Rondom lagen akkers en velden tot aan de Hommert en Vaesrade.

In de jaren '60 veranderde het aanzien van Mariarade aanzienlijk. De Randweg, de Churchillstraat, Kennedystraat en Rooseveltstaat kwamen tot stand en werden bebouwd, Ook verschenen twee hoge flats aan de rand van Mariarade.

De zandafgraving aan de Pastoorskuienweg, ons jarenlange speelterrein verdween en de flats aan de Marconistraat kwamen ervoor in de plaats. De bomen in het kloosterpark werden gerooid voor de bouw van de nieuwe H. Hartkerk. Enkele jaren later verdween de oude kerk aan het Emmaplein uit het straatbeeld.

En hier eindig ik de kroniek met dank aan Han Ruijters voor foto nummer vier.

CONTRIBUTIE 2015

Het nieuwe jaar neemt alweer zijn beloop en het is bijna april.

Had u de contributie voor dit jaar al betaald? Nee? Dan nu meteen doen, van uitstel komt afstel!

U kunt dit bedrag, groot € 15,00, storten op:
NL43INGB0003280562

t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek.

A.u.b. met vermelding: contr. 2015

Als u buiten Hoensbroek woont en ons blad per post ontvangt, vragen wij u vriendelijk om uw bijdrage met een bescheiden bedrag te verhogen i.v.m. de hoge bezorgkosten (Tante Pos wordt namelijk steeds duurder, nu al ruim € 2,50 per nummer).

ROB PETERS – MEEL EN GRAANHANDEL

Wijngaardsweg 16

6412PJ Heerlen

☎: 045- 522 66 93

UITVAARTCENTRUM VAN DEN HOUT

Kathagen 10

6361HG Vaesrade

☎: 045- 521 20 04

SJPRAEKWUÛERD

Door Math Mertens

‘Iedere gek heeft zijn gebrek’ zegt een oud spreekwoord, dat aangeeft, dat ieder mens zo zijn eigenaardigheden heeft.

Een van mijn eigenaardigheden is wellicht het verzamelen van Limburgse spreekwoorden en uitdrukkingen en dat al vele jaren.

Ondertussen al bijna drie schoolschriften (weet U nog wel, met dat oude ruitjespatroon) vol. Mijn schoonvader, die boerde op de Overbroekerstraat, zorgde daarbij regelmatig voor munitie, maar daarover leest U aanstonds.

In mijn boekje ‘Wiej zegk ich dat i Breuker Plat’ heb ik al eens een aantal spreekwoorden benoemd, die specifiek gebruikt werden in en rond het Hoensbroekse.

In ‘Oos Gebrook’ jaargang 7, nummer 2 startte een rubriek met spreekwoorden in het algemeen en, gelet op de leuke reacties daarop, zullen we daar deze jaargang een vervolg aan geven.

R. OFFERMANS - FYSIOTHERAPIE
Kouvenderstraat 111
6431HC Hoensbroek
☎: 045-5220932

HET ONTSTAAN VAN SPREEKWOORDEN

Ik weet niet of het ooit onderzocht is – wellicht iets voor een promotie-onderzoek Nederlandse Letterkunde – maar ik betwijfel of er één streek in Nederland is te vinden waar het gebruik van spreekwoorden en uitdrukkingen zo veelvuldig voorkomt als in Limburg en dan met name in het zuiden, want geografisch gezien is er een groot verschil in kwantiteit vast te stellen wat betreft het gebruik van spreekwoorden in enerzijds het zuiden en anderzijds het midden en noorden van onze provincie. Berust dat op toeval? Nou neen, van oudsher was Zuid-Limburg grotendeels bewoond door landarbeiders, die een uitstekende voedingsbodemp vonden in de vruchtbare lössgronden. Hardwerkende, maar toentertijd niet of nauwelijks geschoolde lieden, die in spreekwoorden en uitdrukkingen vaak een houvast zochten, als een soort ezelsbruggetje zogezegd. Een groot gedeelte van de in onze streken gebruikte spreekwoor-

den zijn dan ook geënt op het boerenleven, de dieren en, voor boeren heel belangrijk, het weer. Daarenboven had de boerenbevolking een rotsvast vertrouwen in het katholiek geloof, dus een combinatie vinden wij vaak terug in het katholieke zuiden van Limburg. Om dit te illustreren

beginnen we met het boerenleven, waarna in latere afleveringen dan de dieren en het weer aan de orde zullen komen.

SPREEKWOORDEN ROND HET ERF

Wat d'r boer neet kint, dat vrit hae neet

-ongekend voedsel wordt vaak niet gepruimd

Ouw sjure gónt weer brenne

-wordt gezegd als oudere heren jonge meisjes ontmoeten

Ook wel: Ouw sjure zint sjelech te blusse

-als oude vrijgezel alsnog een meisje vindt, staat er soms geen maat op

Aoch 'ne boer wit waal wat de bótter kost

-boeren zijn wel bij de tijd

Es sjtrónt mes waert lieët hae zich vare

-werd gezegd wanneer iemand het hoog in zijn bol kreeg

Wae dieke boeëne wilt aete, mót d'r mieërt neet vergaete

-tuinbonen moeten uiterlijk in maart worden gepoot

Es de krub 't paerd nao löpt is de haver goodkaop

-'n meisje moet niet achter de jongens aan zitten

Es d'r boer d'r wien drinkt en pesjtoer de bóttermilk, da daogt get neet

-ieder moet op zijn eigen terrein blijven

Es op 't good de hinne krieë, is de vrouw d'r maester

-de boerin en niet de boer heeft het voor het zeggen

"Al mót gao", zag d'r boer en sjpande zien vrouw vuuër d'r ploog

-niets is onmogelijk

Wae d'r haam neet lieje kan, mót gaen paerd wille zin

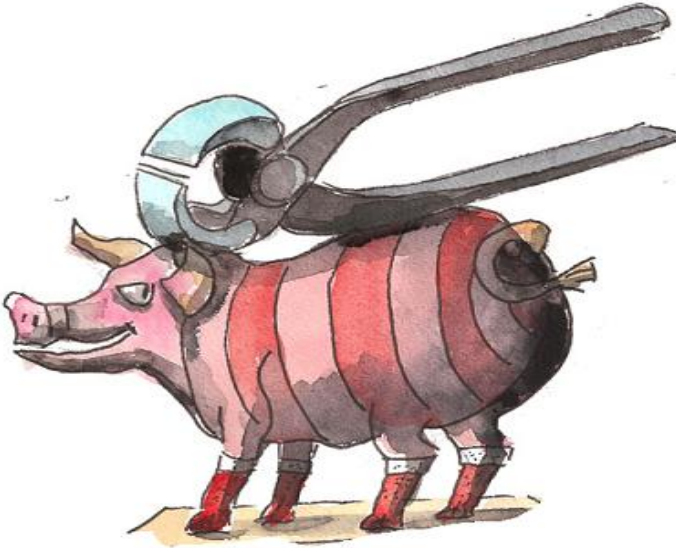
-je moet geen dingen willen doen die je niet kunt waar maken

Van 'n sjelech jaor hingt d'r boer d'r ploog neet aa de moer

-je moet niet meteen de moed verliezen

'ne Boer srijkt neet van ongelagde eier

-je moet niet bang zijn voor wat er komen gaat

Dat sjteit wiej 'n tang op 'n verke

-dat past helemaal niet bij elkaar

Wae vieë haat, haat aoch vel

-je krijgt ook wel eens met tegenslag te maken

“Dat hulpt taegde de muus”, zag d'r boer en sjtook zien sjuur i brand

-met kanonnen op mussen schieten

't Gaet d'r boer neet aa wat d'r bekker mit de höffe daet

-je moet je niet met andermans zaken bemoeien

'ne Boer bermt zien beste sjtruë op d'r baovedin

-je moet zuinig zijn op je beste spullen

'ne Boer hingt neet mieë aa de vaan es de brónk waerd is

-je moet nooit teveel uitgeven

HOWA BINNENHUISDECORATIE

Nieuwstraat 12-14

6431 KT Hoensbroek

☎: 045- 5212900

Vergeeten Verenigingen (1)

BOERENBOND ST. ISIDORUS HOENSBROEK

Door Hein Bisschops

Vergeeten verenigingen, een nieuwe serie artikelen over de vele verenigingen die Hoensbroek gekend heeft, die opgeheven en in vergetelheid geraakt zijn.

Wij nodigen onze lezers uit om zelf eens een artikel te schrijven over een vereniging waar u (of uw ouders) vroeger lid van was en die ook uit beeld geraakt is, of tip onze redactie daarover.

Het van oudsher boerendorp Hoensbroek bestond uit elf buurtschappen waar voornamelijk boeren woonden, die de vruchtbare akkers bewerkten en het eenvoudige leven leidden van een Limburgse boer.

VANOOST VERZEKERINGEN-VERZUIM-PENSIOENEN

Juliana Bernhardlaan 8

6432 GW Hoensbroek

☎: 045 - 522 42 41

VOLKSTELLING

Tijdens de Franse overheersing vond in 1795 de eerste volkstelling plaats. De daaropvolgende telling vond plaats in 1830.

Vanaf 1811 is in iedere Nederlandse gemeente een aanvang gemaakt met een uniforme registratie van geboorten, sterfgevallen en huwelijken.

Bij Schoonbroodt op de hooikar

De registers van die volkstellingen zijn bewaard gebleven. Zo weten wij uit het ‘Volksregister der gemeente Hoensbroek’ (een der oudst bewaard gebleven registers van Nederland) dat Hoensbroek in 1830 slechts 1213 inwoners had, verdeeld over 224 gezinnen, waarvan 70 gezinnen moesten bestaan van de opbrengst van de landbouw.

Tegen het einde van de 19e eeuw klonk overal de roepstem ‘Verenigt u, samen staan we sterker’. Ook de Hoensbroekse boerengemeenschap pakte zich samen en richtte in 1898 St. Isidorus Hoensbroek op, een afdeling van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond, die op haar hoogtepunt bijna 100 leden telde.

NIET ALLEEN BOEREN

Boer Cillekens aan het werk

Als u denkt: er waren toch maar zeventig boeren in 1830, dan moet u weten, dat niet alle leden agrariërs waren. Behalve boeren waren onder andere ook melken groenteboeren lid. Ze worden niet voor niets melkboer en groenteboer genoemd. Op het platteland van vroeger ging je voor melk, groenten of vlees naar een boer. Een levensmiddelenwinkel noemde

men vroeger niet voor niets kruidenier of koloniaalwarenwinkel. Die verkocht namelijk de producten uit onze overzeese koloniale gebieden, zoals kruiden, koffie, thee en rijst. Verse waren haalde je bij de boer. Het gezegde ‘we gaan de boer op’ vindt daar zijn oorsprong. In 1917 had St. Isidorus nog 79 leden. De bouw van de Staatsmijn Emma en de nieuwe woonwijken onttrok veel grond aan de landbouw, waardoor het ledenaantal sterk slonk. Bij het 50-jarig jubileum van St. Isidorus in 1948 telde de vereniging nog maar 35 leden.

HEUNEN COIFFEUR HERENSALON

Wilhelminastraat 76

6431 XX Hoensbroek

☎: 045- 5211324

Van dat jubileum hebben wij van Frans Jennes het volgende verslag gekregen:

VIJFTIGJARIG JUBILEUM ST. ISIDORUS

Op zondag 12 mei 1948 begon de feestdag om 10.00 uur met een plechtige Hoogmis in de St. Janskerk. Deze werd opgedragen door pastoor Lenders ter intentie van de overleden en levende leden.

Aansluitend werd een receptie gehouden in hotel Amicitia. Er waren stoelen gereserveerd voor burgemeester Martin en de gemeentesecretaris Peeters. Verder waren er diverse hoge heren van de L.L.T.B. uit Roermond aanwezig, waaronder de bondssecretaris dhr. Dings, die de afdeling Hoensbroek feliciteerde met dit heuglijke feit.

Om 14.00 uur sloeg afdelingsvoorzitter Arthur Borghans (die de boerderij van Kasteel Hoensbroek gepacht had) een groot kruis waarna een dege-lijke maaltijd volgde: koffie met echte room en Limburgse vlaaien op grote schotels. Verder hagelwitte broodjes met kaas en vlees.

Het bestuur van St. Isidorus bestond in 1948 uit voorzitter Borghans, secretaris Boshouwers en de leden Jennes, Brands, Geelen en Roebroek.

Twee leden werden in het zonnetje gezet voor hun 40-jarig lidmaatschap (op de foto te herkennen aan de versierselen op hun hoed). Jubilaris Cloudts zit op de eerste rij naast pastoor Lenders en de andere, Franssen (met stok), zit naast voorzitter Arthur Borghans.

GROEPSFOTO

De groepsfoto op de volgende bladzijde is van Frans Jennes uit Schinveld die op deze foto 18 jaar oud is en het vaandel draagt. Zijn vader, Jan Lambert Jennes, was geboren op 29 december 1906 in Schaesberg en trouwde in 1928 met Maria Elisabeth Haartmans, geboren op 20 juni 1905 in Hoensbroek. Het gezin Jennes-Haartmans woonde eerst in de Kouwen-derstraat op de boerderij van Haartmans, waar in 1923 de verschrikkelijke roofmoord plaats vond waarbij de weduwe Haartmans-Pennings om het leven kwam. In 1948 verhuisden zij naar de Nieuwstraat in Hoensbroek.

FYSIOTHERAPIE VAN DE LAAR

Hommert 10a

6361 HN Vaesrade-Nuth

☎: 046-4426088

DE LEDEN VAN DE JUBILERENDE BOND IN 1948

Bovenste rij : Weijers van de molen; Mennens Overbroekerstraat; Snackers van de Butting; Sjang Hoenen; Frans Reul Schurenbergseweg; Custers Slanghenstraat; Frans Jennes Nieuwstraat; Lei Reijntjes; J.Collaris; Harrie Schoonbrood Slanghenstraat; Sjr Notermans melkboer; van de Berg; Frans Borghans kasteel; Sjef Creusen Akerstraat.

Middelste rij: Frans Portz van de molen; Franssen van de Koumen; Lahaye; Mensen; Sjang Boshouwers; Bemelmans; Daemen van de Koumen; Maas Houthandel; ?; Tony Cillikens Esschenderweg; Sei Roebroek Terlinden.

Onderste rij: Jan Lambert Jennis, vader van Frans, Nieuwstraat; Karel Boshouwers; Hub Brands melkboer Passart; Cloots Slanghenstraat; Pastoor G. Lenders; Arthur Borghans van het kasteel; Willem Franssen Slanghenstraat; Jozef Roebroek Terlinden; Math Geelen Wijngaardshof.

Met dank aan Mia Keulen, familie Dortants-Boshouwers, Wim Brands en de familie Schoonbroodt voor het opsporen van de namen van de heren op de groepsfoto. Speciaal dank voor de informatie aan de enige nog levende persoon op de groepsfoto, Frans Jennes.

ROLF DE JONG AUTOSCHADEBEDRIJF

De Koumen 60

6433 KD Hoensbroek

☎: 045- 521 05 90

OP ZOEK NAAR NIEUWE RIDDERS IN HOENSBROEK

Door Bernard Grothues

De adellijke familie Hoen is een bekende leverancier geweest van leden van de Duitse Orde. Zoals bij de landadel toen gebruikelijk was traden de zonen in militaire dienst en werden zij ondergebracht bij de Duitse Orde. Reinier van Hoensbroek had het in 1358 zelfs gebracht tot Landscommandeur van de Balije van Utrecht.

DE DUITSE ORDE

De Duitse Orde is een geestelijke ridderorde, die zich in de loop van de tijd ontwikkeld heeft van ridderorde, met tot doel de militaire beveiliging van de veroverde gebieden in het Heilig Land, tot een verzorgingsinstelling van de adel. Nu is het een charitatieve instelling met bijzondere hulpverlening, zoals ook de Maltezer Orde en de Johanniter Orde. Hoensbroek heeft geen ridders meer van de Duitse Orde. De ridders uit het geslacht van de familie Hoen zijn vertrokken naar Haag.

Maar er is nu plaats voor ridders van een andere Orde, namelijk de Militaire en Hospitaal Orde van Sint Lazarus van Jeruzalem, waarvan op het ogenblik twee leden uit Hoensbroek deel uitmaken, n.l. mw. Gerda Bemeen en Bernard Grothues.

WAT DOET DE ORDE VAN SINT LAZARUS?

De Militaire en Hospitaal Orde van Sint Lazarus van Jeruzalem is een hedendaagse internationale oecumenische Orde van christelijke ridderlijkheid. Het centrale doel is van oudsher een sterke toewijding aan de zorg voor de medemens in het bijzonder de zieken en armen. Charity, vanuit

een christelijke houding en een historische, ridderlijke traditie. 'In a chivalric spirit: strength, courage, generosity and hospitality!'

WIE ZIJN DE LEDEN?

Een groep mensen, maatschappelijk en sociaal sterk betrokken bij de medemens. Uit alle lagen van de bevolking. Eenieder die zich echt wil en kán inzetten voor anderen die het minder hebben of geen kansen krijgen, die de principes van de Orde wil onderschrijven en door één van de medeleden wordt voorgesteld, is in beginsel van harte welkom.

Enthousiaste mannen en vrouwen met een sterk gevoel voor verantwoordelijkheid en een christelijke levenshouding zijn met inspirerende ambitie en met veel plezier werkzaam in de Orde!

*De plechtige inwijding of Investituur van ons redactielid Bernard Grothues
in de St-Jan de Doperkerk te Echteld*

BJÖRN HOCKS ADVOCaat & MEDIATOR

Juliana-Bernhardlaan 24

6432 GW Hoensbroek

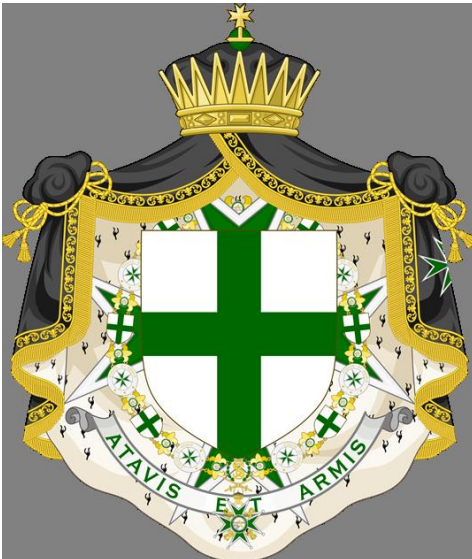
☎ :: 045- 4100220

WAARUIT IS DE ORDE VAN SINT LAZARUS ONTSTAAN?

De Orde heeft zijn eerste wortels in het Midden-Oosten. Eind 4e eeuw na Chr. ontstond in Akko (nabij Haifa) een leprahospitaal en later ook een bij Jeruzalem. Tijdens de eerste kruistochten rond 1098 breidden monniken van de Orde van Sint Lazarus de ziekenzorg verder uit en werden kruisridders verzorgd, die door lepra getroffen waren. Ze hielden zich aan strikte regels en er ontwikkelde zich geleidelijk aan ook een militair karakter. De Franse koning Louis VII bracht na de kruistochten een aantal ridders van deze Orde naar Frankrijk, om hen ook vanuit een Europese zetel in te zetten voor de leprazorg (Lazaret). In het huis van Boigny kwamen zij onder koninklijke bescherming en hier was lange tijd de zetel van de Grootmeester van de Orde. Gaandeweg verspreidde de Orde haar takken in Europa en kreeg vestigingen in Engeland (Burton Lazars), Zwitserland (Seedorf), Duitsland.

Zo werd de leprabestrijding één van de kernactiviteiten van de Orde.

DE ORDE VAN SINT LAZARUS VAN NU

In de Orde werken wereldwijd ca. 4500 leden. De Grootmeester van de Orde is lid van de familie de Bourbon en commandeur op Malta, waar sinds 1973 ook de Grootkanselarij is gevestigd. Bij de Orde van Sint Lazarus van Jeruzalem telt in de eerste plaats het nakomen van de christelijke plicht: ondersteuning en hulp bieden aan diegenen die daar behoefte aan hebben, zonder onderscheid tussen ras en geloof.

ADMINISTRATIEKANTOOR LABOR
VLOEDSTRAAT 34
6361 XH Nuth
Tel.: 045-5650121

WAT DOEN ZE CONCREET IN NEDERLAND EN DAARBUITEN?

Sinds de oprichting zijn er vele charityprojecten gesteund. De 'Hospitaller' binnen het bestuur zorgt met zijn commissie dat er onderbouwde keuzes gemaakt worden voor het ondersteunen van een project, voor de uitvoering en de controle op de diensten, goederen en gelden die geschonken worden.

De Nederlandse tak van de Orde van Sint Lazarus startte in haar beginjaren (1990) het Reumafoonproject, een nieuwe telefonische hulp- en advieslijn voor jonge mensen met reuma. Coördinatoren en contactpersonen werden op kosten van de Orde opgeleid voor het verlenen van telefonische hulp.

Leden van de Commanderijen St. Willibrord en St. Servaas voor de St.-Jan de Doperkerk te Echteld.

Meer informatie: www.st-lazarus.nl en www.st-lazarus.net of bel hierover eens met ons redactielid Bernard Grothues (tel: 045-5214063). Hij is sinds kort PR Officer of the Grand Bailiwick of The Netherlands bij de Militaire en Hospitaal Orde van Sint Lazarus van Jeruzalem.

VAN LEESJONGEN TOT OVS-ER

Door Sjaak Giezenaar

Gebruikte je vroeger ergens in je omgeving het woord O.V.S. dan wist iedereen onmiddellijk wat er bedoeld werd. Het betrof dan de Ondergrondse Vakschool, een begrip dat na de tweede wereldoorlog in de mijnstreek dusdanig was ingeburgerd, dat iedereen wist wat men met deze afkortingen bedoelde.

Wat velen echter niet weten is, dat voor die tijd ook reeds een opleiding als mijnwerker bestond en wel in de vorm van een leesjongensopleiding. In 1929 gingen 4 leesjongensopleidingen van start, één op ieder staatsmijn. Jongens die hun lagere school al dan niet hadden volbracht zochten werk op de mijn.

Voor 1929 stonden zij een volle werkdag (8 uur en dat 6 dagen in de week) aan de leesband, een langzaam lopende transportband waar ze met de hand stenen, hout en andere, vaak zeer vieze, ongerechtigheden uit de passerende steenkool moesten halen. Als je geluk had kon je een paar dagen in de week ook worden ingezet om andere karweitjes te doen in het bovengronds mijnbedrijf, zoals het schoonhouden van badlokalen, het verzorgen van de plantsoenen rond de mijn, mijnhout stapelen of met een groepje de tuin van de hoofdopzichter of ingenieur onderhouden.

De meeste tijd brachten deze jongens echter door aan de leesband. Dit eentonige werk werd alleen afgewisseld met flauwe grappen en schuttingtaal. Tot hun 16e jaar bleven zij dit werk doen

en pas dan kon men ondergronds aan de slag. Hen werd niets bijgebracht over veiligheid en hoe men moest omgaan met stutten, stiel, schop en houweel. Rond 1925 werd men zich ervan bewust, mede door toedoen van de twee ingenieurs Tideman en Reinders, dat het beter was de jongens voor te bereiden op hun werk ondergronds.

Het bleek namelijk dat er per jaar zo'n 25000 bedrijfsongevallen plaats

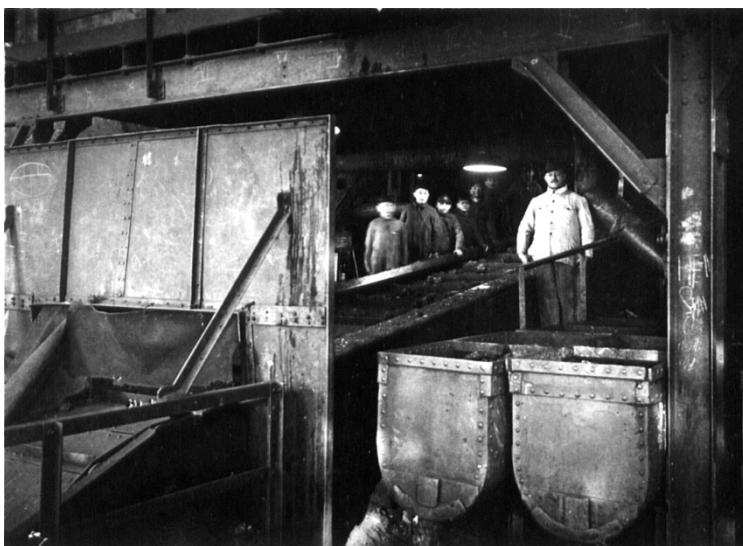
Jongens van 13/14 jaar oud rond 1920 werkzaam aan de leesband als ze 17 jaar oud waren mochten ze ondergronds gaan werken

vonden. Op 25000 arbeiders was dat percentage veel te hoog. De redering van beide ingenieurs, dat de leesjongens eerst moesten leren hoe ze met mijngas en instortingsgevaar moesten omgaan, werd door de directie van de Staatsmijnen toegejuicht.

Zoals eerder reeds vermeld ontstonden vier leesjongensopleidingen bij de Staatsmijnen, waarbij uiteraard de mijnbouwkunde, zowel theoretisch als praktisch, centraal stond. Op diverse plaatsen werden leermijnen aangelegd alwaar de jongens leerden om stutten aan te brengen en treinrails te leggen. De helft van de tijd moesten ze echter ook nog aan de leesband staan. De leesjongens werden, evenals later de OVS-ers, voor hun werkzaamheden betaald. Behalve mijnbouwkunde en werkzaamheden aan de leesband kregen de jongens ook nog onderricht in taal, rekenen en aardrijkskunde. Een van de meest prettige lessen was de lichamelijke opvoeding. In gymzalen en op sportvelden werd veel aandacht besteed aan lichamelijke oefeningen. Voor taal en rekenen werden bevoegde leraren aangetrokken terwijl sportinstructeurs ervoor zorgden, dat de leesjongens een goede conditie hadden als ze gereed waren voor

het werk ondergronds. Bij het bouwen van woonkolonies zoals de Langeberg, Haansberg, Treebeek en Schuttersveld werden de woningen voorzien van een achtertuin en vaak ook nog een voortuin. De eerste mijnwerkers, meestal afkomstig van het platteland in Nederland en vaak komende uit de agrarische sector (boeren), was het kweken van groente niet vreemd. De moestuintjes achter de woningen brachten dan ook genoeg groente op voor het gehele gezin. Om de leesjongens ook voor te bereiden op hun latere taak als huisvader werden er bij de mijnen volkstuintjes aangelegd waar hen het kweken van groente, bloemen en fruit werd bijgebracht. In Brunssum lagen deze tuintjes daar waar nu de tennisbanen van LTCB liggen. Na de afbraak van het aldaar gelegen vrijgezellenkamp konden de leesjongens zich daar bekwamen in het tuinieren. Discipline was echter het grote woord binnen de leesjongensopleiding. Overal werden hun de vier deugden van de mijnwerker (padvinderij) bijgebracht t.w. gehoorzaamheid, hulpvaardigheid, betrouwbaarheid en netheid. Ook al bij de leesjongensopleiding werd veel aandacht besteed aan de karaktervorming en ook hier werden de normen van de padvin-

*Ploegbaas Berends
en zijn leesjongens
in 1929.
Staatsmijn Hendrik*

derij en de idealen van Powell volop gehanteerd. Het aanzien van de mijnwerkers moest binnen de plaatselijke gemeenschap een beter aanzien krijgen. Aangezien in de beginjaren van de mijnen de meestal vrijgezelle mijnwerkers hun loon bijna volledig opmaakten aan drank, werden ze door de overwegend boerenbevolking met de nek aangekeken. Aan deze mistoestanden probeerde de directie van alles te doen, maar vaak was het dweilen met de kraan open.

Een van de eerste leesjongens op de Staatsmijn Emma was Jan Moorer.

*20 april 1943 Seys-Inquart bezoekt de leesjongensop-
leiding van de Staatsmijn
Emma. Links achter zien we
Ir. J.B. van der Drift van de
Staatsmijnen (zwarte hoge
hoed).*

*Ir. van der Drift werd een
maand later tijdens de mijn-
staking samen met Frans
Wiiffels e.a. door de Duit-
sers gearresteerd, ontsla-
gen en vervolgens gegijzeld.*

Op 14/15 jarige leeftijd moest hij vaak dagen aan de leesband doorbrengen vooral in de wintermaanden was het daar een hel, de wind joeg van alle kanten door het gebouw. De vloer was net een gatenkaas; stortkokers, verlading etc. zorgden ervoor dat de wind van alle kanten vrij spel had.

In het midden stond een soort potkachel die gestookt werd met brokken kool van de leesband. Daar konden ze zich af en toe een beetje bij opwarmen. In 1966 ging Jan met (vervroegd) pensioen.

IJSSALON-CROISSANTERIE DE OASE

Kouvenderstraat 65
6431 HB Hoensbroek
☎ : 045- 5226558

Bij de particuliere mijnen zoals de Oranje-Nassau en Laura-Julia waren geen opleidingen, deze mijnen trokken veel Duitse mijnwerkers aan. In Nederland waren de lonen aanzienlijk hoger dan in Duitsland. Toen Hitler in Duitsland aan de macht kwam en de spreuk 'Heim ins Reich' van toepassing werd, was er voor de Duitse grensarbeiders geen keus. Om de jeugdige arbeiders niet ongeschoold te laten beginnen werden er zgn. sleepopleidingen gegeven. Een beginnende mijnwerker, meestal 17 jaar oud, ging samen met een ervaren mijnwerker, de mijnvader, een halfjaar onder diens leiding aan het werk ondergronds. Eenmaal in de week kreeg hij les over het wel en wee in de mijnen, maar vooral hoe er veilig gewerkt moest worden. In 1941 begonnen de ON mijnen met een opleiding leesjongens vanaf 12 jaar, maar al snel bleek deze opleiding, net als de leesjongensopleiding bij de Staatsmijnen, niet te voldoen aan de eisen die men stelde aan de opleiding.

DR. THEO RUTTEN

In 1942 gingen er zowel bij de ON mijnen als bij de Staatsmijnen stemmen op om een nieuw soort opleiding. Bedrijfspsycholoog Herold van de ON en Hoogleraar Th. Rutten, psycholoog aan de universiteit Nijmegen, werden gevraagd om advies. Rutten adviseerde om voor een opleiding te kiezen die kon concurreren met de Ambachtsscholen. Daar kon men reeds met 12 jaar terecht en op de Staatsmijnen pas met 14 jaar. Rutten wilde vooral inzetten op karaktervorming, veel meer althans dan tot dusverre werd gedaan bij de leesjongensoplei-

ding van de Staatsmijnen. Hij wilde bereiken dat de jongens echt zin kregen om te komen werken en dat ze een hoge mate aan zelfdiscipline zouden ontwikkelen. De leesjongensopleiding viste vaak achter het net, omdat de jongens na hun lagere school vaak nog 2 jaar moesten wachten voordat ze aan het werk konden op de mijn.

IR. FRANS WIJFFELS

Velen volgden daarom al dan niet met succes de ambachtsschool. Zij die slaagden begonnen aan een ander beroep en degene die niet slaagden of met problemen van school gingen kwamen uiteindelijk toch op de opleiding leesjongen terecht. Netjes gezegd, het waren niet de besten die deze opleiding gingen volgen. Bij de Staatsmijnen zagen ze dat de ON-mijnen daar geen last van hadden, omdat hun opleiding aansloot op de lagere school. Ook de Staatsmijnen (Bedrijfsdirecteur C. Groothoff) vroegen Rutten om hun opleiding te reorganiseren. Samen met o.a. ir. Frans Wijffels uit Brunssum

werd een blauwdruk gemaakt voor een Ondergrondse Vakschool. Door de Tweede Wereldoorlog was iedereen nodig om de productie van steenkolen zo hoog mogelijk te houden en zodoende kwam er van deze opleiding niets terecht.

Bronvermelding:

www.koelpiet.nl

www.DeMijnen.nl

'Ach lieve tijd mijnstreek: Vakopleiding'

Foto's uit de collectie van Wim Moorer en Sjaak Giezenaar.

W. MENGELERS – AUTO ELEKTRA

Burg. Slanghenstraat 11

6433 AR Hoensbroek

☎ : 045- 5217777

PARTYCENTRUM AMICITIA

Markt 9

6431 LG Hoensbroek

☎ : 045- 5212999

DE MONTFORTANEN EN NIEUW LOTBROEK (I)

Door Wim Kortekaas met dank aan Hein Bisschops

Vanaf 1918 tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw hebben de paters Montfortanen in Nieuw-Lotbroek, en vanaf begin zestiger jaren ook in Centrum-Zuid, de zielzorg verzorgd. Je vindt de sporen daarvan nu nog terug in een aantal straatnamen in de buurt. In het voetspoor van de paters hebben ook de Zusters Dochters der Wijsheid tientallen jaren hun zorg gewijd aan de schooljeugd van Lotbroek.

ENORME GROEI

Nadat aan het eind van de 19e eeuw in Heerlen de mijn Oranje Nassau I met de productie van kolen was begonnen kwamen in de loop van de jaren tussen 1910 en 1920 in de directe omgeving van Hoensbroek nog een 3-tal andere mijnen in productie: in 1913 de Staatsmijn Emma, in 1916 de Staatsmijn Hendrik in Brunssum en in 1917 de Oranje Nassau III in Heerlerheide. De enorme groei aan werkgelegenheid, die hiervan het gevolg was, leidde tot een grote vraag naar personeel. Aan die vraag kon alleen maar tegemoetgekomen worden door werving buiten onze directe omgeving. Dat bleef echter niet beperkt tot onze landsgrenzen, maar strekte zich ook uit tot ver daarbuiten, tot in Polen en Tsjechoslowakije aan toe. Die enorme stroom van nieuwkomers van allerlei pluimage met

hun gezinnen leidde in korte tijd tot een enorme vraag naar woningen voor deze mensen.

OPRICHTING WONINGVERENIGING HOENSBROEK

Nieuwe kerk gebouwd in 1923

In Hoensbroek had een enkeling dit al zien aankomen, waardoor op initiatief van pastoor Röselaers en een aantal andere Hoensbroekse notablen, op het spoor gezet door mgr. Henri Poels en de Ver-

eniging ‘Ons Limburg’, op 5 maart 1912 in de pastorie aan de Hoofdstraat de Woningvereniging Hoensbroek werd opgericht¹.

Na al heel snel in 1913 als eerste project de bouw van 100 woningen in De Slak ter hand te hebben genomen begon de woningvereniging in 1914 met de realisatie van een 2e plan van 68 woningwetwoningen in Mariarade, de ‘Kloosterkolonie’. En in 1916 ging een derde project van 308 woningen van start. Daarvan zouden er 161 gebouwd worden op de Lotbroekervelden in de nabijheid van het station. Daardoor werd deze woninggroep ook wel aangeduid als de ‘Stationskolonie’. De overige woningen van dit 3e project werden gebouwd in de Metten (90), de Dem (33) en de Butting (24)².

VER VAN HET CENTRUM

Als je nu de ligging van die woninggroepen bekijkt valt het niet zo erg meer op, maar in de periode kort na de bouw ervan lagen deze (waar in de twintiger jaren van de vorige eeuw de Kasteelkolonie nog aan toegevoegd werd) allemaal ver van het toen al bestaande centrum van het dorp.

De enige uitzondering vormden De Slak en de Metten. Het leek er sterk op, dat men de nieuwe, vreemde bewoners van deze woninggroepen het liefst een beetje op afstand hield.

De afstand, die men blijkbaar wilde bewaren ten opzichte van al dat nieuwe vreemde volk, dat vaak ook een andere taal sprak en er soms nieuwe en vreemde ideeën of levensopvattingen op nahield, was er ook in fysieke zin. Men woonde ver van de voorzieningen in het centrum van het dorp. Bovendien waren toen zeker nog niet alle paden en wegen verhard of goed begaanbaar. Daardoor was ook de kerk in het centrum niet zo goed bereikbaar als men voor goed kerkbezoek gewent achtte.

DE PATERS MONTFORTANEN KOMEN IN 1918

Kerk en klooster

Pastoor Röselers deed in de loop van 1918 aan de paters Montfortanen het verzoek in Nieuw Lotbroek de zielzorg te gaan verzorgen. De paters waren graag bereid om op dat verzoek in te gaan en dus kreeg op 16 juli 1918 pater H. Ra-

makers de opdracht van zijn oversten om daar een nieuwe parochie te stichten. Hij stichtte een nederzetting onder de naam 'O.L. Vrouw Koningin der Harten' en kreeg de beschikking over een woning in de nieuwe woonbuurt. Vervolgens werd op het plein midden in de nieuwe woonbuurt met hulp van het bestuur van de mijn O.N. III een houten noodkerk gebouwd. Op 20 juni 1920 werd deze kerk plechtig in gebruik genomen met een eerste H. Mis. Sindsdien, en nu nog altijd, heet dit plein daarom Kerkplein³.

LENDI MEN | WOMEN | FASHION

Kouvenderstraat 13/15

6431 HA Hoensbroek

☎ :: 045- 5212430

STEVIGE AFSPRAKEN

Maar dit gebeurde niet voordat pastoor Röselaers als pastoor van de hoofdkerk in Hoensbroek een paar stevige afspraken had gemaakt met de paters: een aantal rechten zoals dopen, trouwen en begraven bleef voorbehouden aan de pastoor van de hoofdkerk en de noodkerk bleef een hulpkerk. Die afspraken had hij eerder ook al gemaakt met de Conventuelen in de Kloosterkolonie in Mariarade. En dat was allemaal volgens regels van het kerkelijk recht, zoals vastgelegd in de Codex Iuris Canonici.⁴

Pastoor Op het Veld van Genhout, zelf Montfortaan, heeft in 2002 voor de bereidheid op dit verzoek van pastoor Röselaers onder de gestelde voorwaarden in te gaan een verklaring gegeven. Hij deed dat in een gesprek met Natascha Dicker voor haar eindschiptie over de Montfortanen in Nieuw Lotbroek⁵. Op het Veld was van mening, dat kloosterordes zoals de Montfortanen door het bisdom gevraagd werden wanneer er in nieuwe ‘kolonieën’ zeker zielzorg noodzakelijk was, maar ook ‘problemen’ konden ontstaan. Het merendeel van de bewoners van deze nieuwe woonbuurten bestond vaak niet uit inheemse en meestal 100% katholieke bewoners, maar uit vreemd volk van buiten met vaak ‘vreemde’ (lees: socialistische) ideeën. Daar waren de priesters van het bisdom niet zo erg van gediend en zij wilden daar ook weinig moeite voor doen. Dat de Montfortanen zich daar wel voor leenden schreef Op het Veld toe aan 2 dingen:

1. de intentie van de stichter van de Montfortanen: zorg voor armen en ‘sociaal zwakkere,’;
2. kloosterordes, en zeker de Montfortanen, waren gewend aan een afhankelijk positie ten opzichte van de pastoor in het gebied.⁶

Voetnoten:

1. ‘Geschiedenis van Hoensbroek’, v.d. Venne, de Win en Peeters; 1967 pag. 690
2. *idem*, pag. 691
3. Natascha Dicker, ‘Nieuw-Lotbroek, geïnspireerd door de Montfortanen in de periode 1920 – 1974’; in ‘Nieuw-Lotbroek in de periode van 1920 tot 1974’, pag. 11
4. Lei Hoenen ‘Oos Heem’ contactblad H. Montfortparochie, 1975 nr. 1
5. Natascha Dicker, ‘Nieuw-Lotbroek, geïnspireerd door de Montfortanen in de periode 1920 – 1974’; in ‘Nieuw-Lotbroek in de periode van 1920 tot 1974’, pag. 11
6. *idem*, pag. 11

JAARVERGADERING 25 MAART 2015

Onze zevende jaarvergadering bood hetzelfde beeld als de voorgaande jaren. Een goede opkomst met tevreden leden die zich de koffie en vla lieten smaken. Het jaarverslag van de secretaris werd zonder

bijzondere vragen goedgekeurd er waren ook tevreden gezichten bij de jaarcijfers van onze penningmeester. De kascontrole bestond uit de heren Zwaak en Giezenaar, zij hebben de kas in orde bevonden waarna de vergadering decharge verleende. Voor 2015 stelden zich Sjaak Giezenaar en Frans Peters beschikbaar. De activiteiten voor 2015 zijn een fototentoonstelling bij Brigitta Santegoeds in de Kouvenderstraat 37 met begeleidende powerpointpresentaties, waarbij aandacht aan het 'Jaar van de Mijnen' wordt besteed.

Verder is ons streven, om jaarlijks minimaal drie fotolezingen in ons verenigingslokaal op touw te zetten. In het kader van het 'Jaar van de Mijnen' wordt in november in de muziekschool door harmonie St. Caecilia een concert georganiseerd met werken van Piet Stalmeier, waar ook wij aan meewerken middels een brochure over dirigent Stalmeier.

Verder zijn wij op zoek naar een geschikte excursie voor onze leden.

Na de rondvraag sloot de voorzitter de vergadering. Aansluitend werd een boeiende lezing gegeven over de interneringskampen voor geïnterneerde Belgische en Duitse militairen in de Eerste Wereldoorlog door de heer Fokke Postema uit Zwolle.

Dhr. Postema

BEGUNSTIGERS OOS GEBROOK

Dhr. F. Postema

Holtus Verzekeringen & Financieringen Hoensbroek

M. L'Ortye Amstenrade

Punctua & Partners - Accountants Hoensbroek

The READ SHOP Vromen Hoensbroek

C. van Tilburg Hoensbroek

van Melick - Heerlijk uit Hoensbroek Hoensbroek

Janssen Paardensport Vaesrade-Nuth

moonen BOUW BV
BOUWKUNDIGADVIES

SCHADENET - KOENEN

Breukerweg 178

6412 ZL Heerlen

☎ : 045-5215450